

Metamorfosis

Primera edició: juny de 2020

© Dels textos originals: Publi Ovidi Nasó
© De la traducció, exordi i selecció: Xavier Mata Oroval, 2020
© De les il·lustracions: Aitana Carrasco, 2020
© D'aquesta edició: Sembra Llibres, Coop. V., 2020
C/ del Real de Gandia, 3, baix esq.
46020 València
sembra@sebrallibres.com
www.sebrallibres.com
som perativa

Edició: Mercè Pérez i Xavier Sarrià
Disseny de la col·lecció: Setanta | www.setanta.es
Correcció: Roger Sarrià
Maquetació: Josep Andrés

Sembra Llibres forma part de l'Associació d'Editorials Independents:

Aquest llibre s'ha imprès a Bookprint
amb paper ecològic òfset cru de 90 grams
i ha estat compaginat amb cos 10,5 de la tipografia Chronicle.

ISBN: 978-84-16698-38-7
DL: V-3028-2019

METAMORFOSIS

de Publi OVIDI Nasó

Exordi, selecció i traducció de Xavier Mata Oroval

Il·lustracions d'Aitana Carrasco

SEMBRA
LLIBRES

TAULA

Exordi [I 1-4]

PÀGINA 15

1. *Una frase lapidària* [Deucalió i Pirra, I 313-415]

PÀGINA 29

2. *El llorer de la derrota* [Apol·lo i Dafne, I 452-567]

PÀGINA 35

3. *Escampar la boira* [Io i Júpiter + Sírinx i Pan, I 568-750]

PÀGINA 41

4. *Caiguda de foc* [Faetont, II 1-400]

PÀGINA 49

5. *Osses d'Arcàdia* [Cal·listo i Júpiter, II 401-532]

PÀGINA 63

6. *Unió europea* [Europa i Júpiter, II 833-75]

PÀGINA 69

7. *El caçador caçat* [Acteó i Diana, III 131-252]

PÀGINA 73

8. *Promesa incendiària* [Sèmele, Júpiter i Juno, III 253-315]

PÀGINA 79

9. *Colpidora còpula* [Tirèsies, III 316-38]

PÀGINA 85

10. *Ecos en un espill* [Eco i Narcís, III 339-510]

PÀGINA 89

11. *Amor velat* [Tisbe i Píram, IV 55-166]

PÀGINA 97

12. *Fusió amorosa* [Salmàcide i Hermafrodit, IV 276-388]

PÀGINA 103

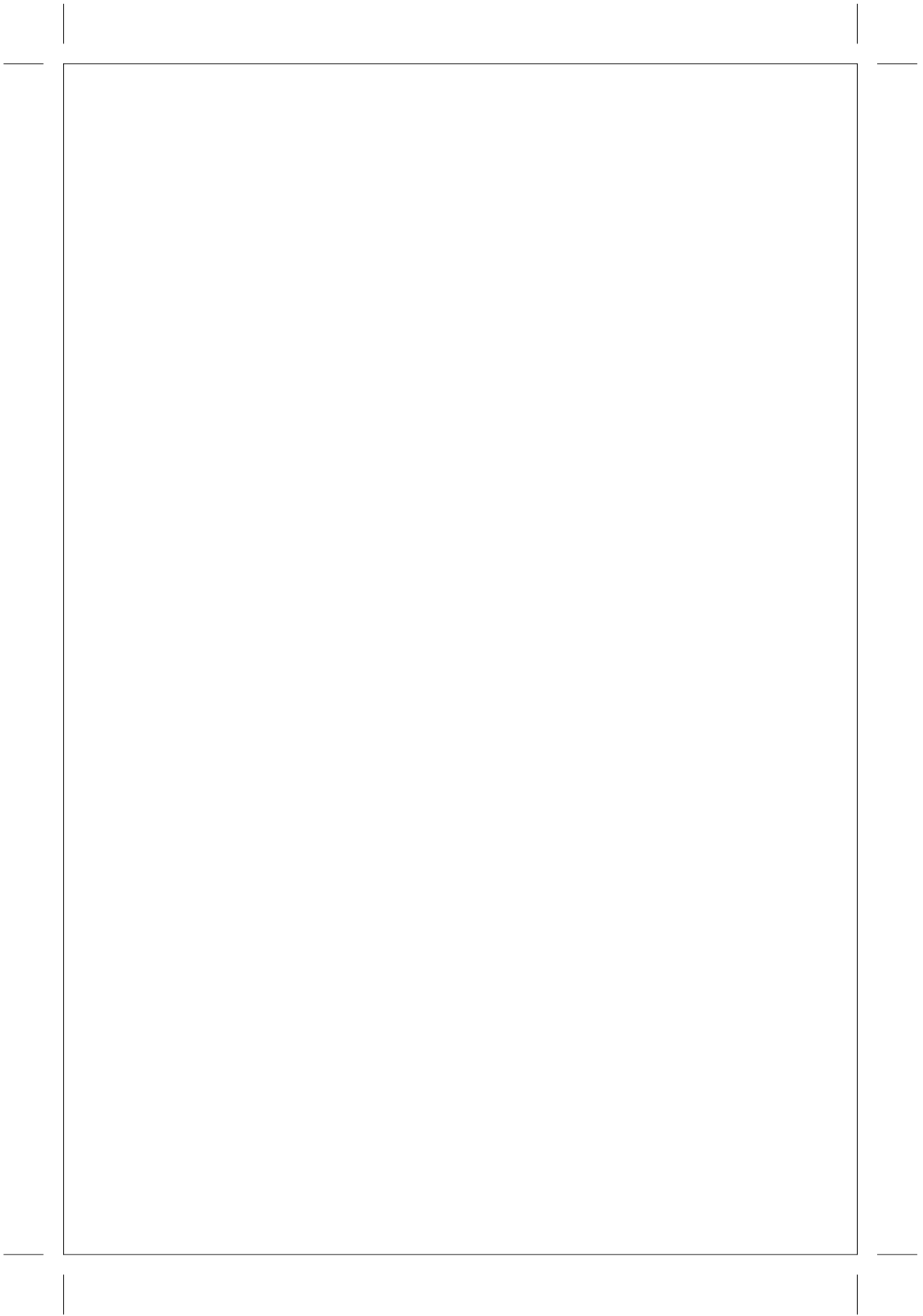
13. *Fer(id)a mortal* [Perseu i Andròmeda, IV 663-789]

PÀGINA 109

14. *Conflent conflictiu* [Aretusa i Alfeu, V 572-641]

PÀGINA 115

15. *Músiques de telers* [Aracne, VI 1-145]
PÀGINA 121
16. *Un amor brusc i salvatge* [Procne, Tereu i Filomela, VI 424-673]
PÀGINA 129
17. *Malaurada* [Procris i Cèfal, VII 670-863]
PÀGINA 139
18. *Caiguda de cera* [Dèdal i Ícar, VIII 183-235]
PÀGINA 147
19. *Hospitalitat* [Baucis i Filèmon, VIII 611-728]
PÀGINA 151
20. *Fam fatal* [Erisícton i Mnestra, VIII 728-878]
PÀGINA 157
21. *Amor fratricida* [Biblis i Caune, IX 450-665]
PÀGINA 165
22. *Por a la mirada* [Orfeu i Eurídice, X 1-85]
PÀGINA 175
23. *Amic e amat* [Apol·lo i Jacint, X 162-219]
PÀGINA 181
24. *L'art de la vida* [Pigmalió, X 247-97]
PÀGINA 185
25. *Cos mortal* [Venus i Adonis + Atalanta i Hipòmenes, X 503-739]
PÀGINA 189
26. *Castics a mida* [Mides, XI 85-193]
PÀGINA 199
27. *El riu de la pena* [Galatea i Acis, XIII 740-897]
PÀGINA 205
28. *Segell final* [XV 871-9)
PÀGINA 213
- GLOSSARI DE NOMS PROPIS
PÀGINA 217
- MAPES
PÀGINA 251

1. UNA FRASE LAPIDÀRIA

Ovidi comença el seu gran poema amb una cosmogonia o naixement de l'univers i el món: un creador va separar la massa confusa i sense forma del Caos en terra i cel, mar i terra, aire dens i aire fi; tot seguit va fer que els éssers habitaren aquests nous espais: les divinitats i les estrelles, al cel; els peixos, a la mar; les bèsties, a la terra; i els ocells, a l'aire.

L'ésser humà fou creat per a governar el món i es van succeir una sèrie de quatre edats: l'edat d'or fou un temps de lleialtat, bondat moral i fecunditat; l'edat de plata ja obligava a treballar per a viure; l'edat de bronze va presenciar les primeres guerres, però encara persistia una certa moralitat; finalment, però, a l'edat de ferro, ja no hi ha res de sagrat ni respectat: tot acaba en un bany de sang.

És en aquesta edat de ferro quan els déus s'horroritzen de la impietat humana. Concretament Júpiter visita la casa de Licàon, que tracta el déu màxim amb una enorme falta de respecte i, fins i tot, l'intenta enganyar servint-li carn humana en un convit. Absolutament indignat, Júpiter convoca els déus i els comunica que ha decidit destruir la humanitat; quan els déus hi fan objeccions, ell promet substituir l'antiga humanitat per una raça millor. Hi envia un diluvi, que inunda la Terra i mata tothom, tret dels pietosos Deucalió i Pirra.

La Fòcide separa Aònia dels camps del mont Eta, una terra productiva mentre fou terra, però en aquell moment una part de la mar i una extensió àmplia d'aigües que hi havien arribat de sobte. Allà s'alça cap a les estrelles el mont Parnàs, una muntanya espadada de dos cims que superen els núvols. Quan Deucalió i la seua companya

de llit Pirra van fer cap ací amb una barca petita (ja que tota la resta havia estat inundada per la mar), adoren les nimfes de la cova Corícia i les divinitats de la muntanya i Temis la profètica, que llavors habitava l'oracle de Delfos. No ha existit mai cap home millor i més amant de la justícia ni cap dona més temerosa dels déus.

Júpiter, quan veu el món cobert d'estanys líquids i que, de tants milers abans, ara només sobreviu un home i, de tants milers abans, ara sobreviu una dona (innocents tots dos, devots del poder diví tots dos), va dispersar els núvols i va fer fora les nuvolades amb la força de la tramuntana, va mostrar les terres al cel i el cel a les terres. Ni la ira de la mar queda ja i, abandonant el trident, el rei de la mar aquietava les aigües i crida Tritó el blavenc, que viu en la profunditat de la mar i té els muscles naturalment coberts de conquilles de múrex, i li mana que faça sonar la caragola sonora i done senyal de fer retornar onades i rius als seus llocs. Agafa, doncs, una caragola concavada, entortillada, que creix en espiral des d'un extrem, una caragola que, quan la bufa enmig de la mar profunda, ompli amb el so les costes de llevant a ponent. Llavors també, quan la va bufar amb la boca el déu que regalimava per la barba banyada i va sonar plena d'aire, va tocar a retirada, com se li ordenava: es va sentir en totes les aigües de la terra i de la mar, i va contindre totes les aigües on se'l va sentir. Ja la mar té costa, el llit dels rius els permet circular, sorgeix la terra, creixen serralades amb les aigües decreixents. I després d'un dia llarg, els boscos mostren els seus cimalls nus i conserven fang en el fullatge.

El món havia quedat restaurat. En veure'l buit, en veure les terres desolades immerses en un silenci profund, Deucalió s'adreça a Pirra amb un decessall de llàgrimes: «Oh germana, oh esposa, oh tu l'única dona supervivent! A tu m'uneix un llinatge comú i un parentiu per l'oncle i el llit nupcial: ara també els mateixos perills ens uneixen! De totes les terres que veuen pondre's i eixir el sol, nosaltres dos som l'única multitud que queda; tota la resta de coses les posseeix la mar profunda. Encara no podem confiar prou en la seguretat de la nostra situació: encara ara negres nuvolades espaventen el nostre pensament. Quin estat d'ànim tindries ara, si sense mi

t'hagueres lliurat del destí fatal de la mort, dissortada? Com podries sola suportar la por? Què consolaria el teu dolor? Pel que fa a mi (creu-me!), si fores tu qui la mar haguera engolit, et seguiria, muller, i a mi també m'engoliria la mar! Oh! Tant de bo poguera reparar els pobles amb les arts de mon pare Prometeu, i infondre alé de vida a la terra després de donar-li forma. Ara resta en nosaltres dos sols l'espècie humana (així ho han volgut els déus superiors!) i som l'únic exemple vivent d'humans».

Així deia, i ploraven... Els va plaure de pregar a una divinitat celeste i buscar ajut mitjançant un oracle sagrat. Dit i fet, se'n van junts a les aigües del Cefís, que encara no estaven clares, però que ja corrien pel seu curs habitual. Tan bon punt van haver-se ruixat vestimenta i cap amb aigua de libació ritual, es van adreçar al temple de la deessa santa Temis, el frontó del qual es trobava en un estat lleig d'abandonament, recobert de molsa pàl·lida, i els altars estaven sense flames. Quan arribaren als graons del temple, un i altre es prosternaren en terra cap per avall i, temorosos, besen la pedra freda i van dir: «Si les divinitats s'ablaneixen i es deixen convèncer per pregueres justes, si la ira dels déus es pot doblegar, digues, Temis, per quin art o manera es podria reparar el dany que s'ha fet a la nostra espècie i porta'ns ajut en aquesta situació d'enfonsament, benigníssima!».

La dea es va commoure i va donar un oracle:

EIXIU DEL TEMPLE COBRIU-VOS EL CAP
DESFEU TOTS ELS NUSOS DE LES VOSTRES VESTIMENTES CENYIDES
LLANCEU CAP ARRERE ELS OSSOS DE LA GRAN MARE

Els no badaren boca una llarga estona... Trenca primer el silenci Pirra amb la veu i refusa d'obeir les ordres de la dea i prega amb veu temerosa que la perdone, però té por d'ofendre l'ànima de sa mare si en llança els ossos. Tot i això, els venen al cap una i altra vegada les paraules de l'oracle, obscures i plenes de sentits ocults, i cadascú pel seu compte dona voltes a l'assumpte...

Llavors Deucalió, fill de Prometeu, calma Pirra, filla d'Epimeteu, amb paraules tranquil·litzadores i diu: «O molt m'enganya la meua

astúcia o l'oracle ens mana unes ordres pietoses i no cap sacrilegi... La *gran mare* és la Terra i em pense que amb *ossos* vol dir les pedres en el *cos* de la Terra: se'ns ordena de llançar-les cap arrere!»». Pirra, neta de Tità, es va sorprendre per aquesta interpretació del marit, però segueix en dubte la seua esperança (fins a tal punt desconfien dels preceptes divins). Ara bé: quin mal pot fer intentar-ho? Se n'ixen i es cobreixen el cap i es despassen les túniques i llancen cap arrere les pedres mentre s'allunyen del temple, tal com mana l'oracle.

Les pedres (qui ho pot creure, si no fora perquè l'antiguitat del fet n'és testimoni?) van començar a perdre duresa i rigidesa, a ablanir-se gradualment i a adquirir una forma a partir de la seua blenor. Tan aviat com van augmentar de mida i van tindre una natura menys dura, s'hi pot veure una certa forma humana, però no de manera palesa, sinó com una escultura començada de marbre, no acabada del tot, molt semblant a les estàtues tosques. La part d'aquelles roques que era humida d'algun líquid, o bé de terra, es va transformar en carn; allò que és sòlid i no pot doblegar-se es canvia en ossos; la que adés havia estat vena va conservar el mateix nom. I així en un temps breu, per voluntat dels déus superiors, les pedres llançades per les mans de l'home adquiriren forma d'home i, del llançament femení, va nàixer la dona...

Per això, perquè provenim de pedres, som una espècie dura i resistent a les fatigues, una mostra vivent de l'origen d'on som nascuts...